

Roks yttrande SOU (2025:121) Bodelning och betänketid

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är den äldsta och den enda riksorganisationen som enbart samlar kvinnojourer och tjejjourer. Vi är en separatistisk och feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors, tjejer och barns livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambandet mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen i dessa frågor. Roks ser att alla kvinnor och tjejer riskerar att utsättas av mäns och killars våld, men att livsvillkor och livsutrymme kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de erfarenheter som förenar oss. Roks ser att alla som upplever och utsätts för våld ska ses som brottsoffer, därför är det viktigt för oss att synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor. Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinnojourerna och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns och killars våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformerna.

Inledande kommentarer

Roks tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på betänkandet.

Män som utsätter kvinnor och barn för våld gör det ofta genom att utnyttja lagstiftning och statliga system för att fortsätta utöva våld. Skilsmässa och bodelning är exempel på rättsliga processer som används för att upprätthålla makt och kontroll över kvinnan även efter en separation. Kvinnors erfarenheter visar att de i praktiken begränsas i sin möjlighet att bli fria, samtidigt som våldet kan fortgå genom samhällets godkännande. Många kvinnor tvingas också avstå från sina rättigheter i en bodelning för att undvika fortsatt våld. Lagstiftningens syfte måste därför vara att motverka och utjämna den maktobalans som finns mellan könen.

Det är också viktigt att understryka att lagstiftning i sig inte får avsedd effekt om den inte tillämpas med kunskap om mäns strukturella våld mot kvinnor och barn. Utan sådan kunskap hos de aktörer som ska tillämpa reglerna finns en risk att lagstiftningen inte bara blir verkningslös, utan också kan utnyttjas av förövare, som anpassar sina strategier efter nya regelverk.

Sammanfattande synpunkter på förslagen i betänkandet

6. Betänketid vid äktenskapsskillnad

- **Roks ställer sig positiva till att ta bort betänketiden i de situationer där en av makarna motsätter sig skilsmässan.**
- **Roks är kritiska till att våldsutsatta mammor inte har samma handlingsutrymme enligt förslaget.**
- **Roks föreslår att den våldsutsatta ska kunna välja mellan att ha betänketid eller inte för att kunna ta bort maktobalansen mellan könen.**

Utredningen föreslår att betänketiden ska tas bort i de situationer där en av makarna motsätter sig skilsmässan. Samtidigt föreslås att kravet på betänketid ska kvarstå om någon av makarna varaktigt bor tillsammans med ett eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad. Utredningen föreslår vidare att det inte ska införas något undantag från betänketiden i fall där det förekommit våld i äktenskapet.

Roks är positiva till förslaget att avskaffa betänketiden när en make motsätter sig skilsmässan. För många våldsutsatta kvinnor innebär nuvarande ordning en risk att tvingas leva med en våldsam man under ytterligare tid, eftersom en motvillig och våldsam man fördröjer separationen. Att ta bort hans möjlighet skulle stärka kvinnors rätt att lämna våldet och minska mannens kontroll och makt över henne.

Samtidigt kvarstår betydande problem i de fall där kvinnan har barn. Många våldsutsatta kvinnor har barn, och enligt förslaget skulle betänketiden då fortfarande vara obligatorisk. I praktiken innebär detta att våldsutsatta mammor tvingas vara juridiskt bundna till en våldsutövande man under en längre period. Detta riskerar att försvåra uppbrottet, öka utsattheten och ge förövaren fortsatt möjligheter att utsätta henne för kontroll och våld.

Roks är därför kritiska till att utredningen inte föreslår något undantag från betänketiden i situationer där det förekommit våld. Även om det ur ett ekonomiskt perspektiv kan finnas argument för att behålla betänketiden – exempelvis för möjligheten till underhållsbidrag – måste detta vägas mot den våldsutsattas behov av skydd och handlingsutrymme. För vissa kvinnor kan betänketiden också ha en funktion, exempelvis i ärenden hos Migrationsverket där uppehållstillstånd är kopplat till anknytning. I sådana fall kan en omedelbar skilsmässa få allvarliga konsekvenser för kvinnans rätt att stanna i landet, vilket ytterligare förstärker den maktobalans som redan finns i relationen.

Det är just denna maktobalans som lagstiftningen behöver ta större hänsyn till. En generell regel riskerar att antingen låsa fast kvinnor vid våldsamma män eller, i andra fall, försämra deras ekonomiska och rättsliga situation.

Mot denna bakgrund bör förslaget kompletteras med en bestämmelse som ger den våldsutsatta maken – i praktiken oftast kvinnan – rätt att själv välja om betänketid ska tillämpas eller inte vid äktenskapsskillnad. En sådan ordning skulle ge ett mer flexibelt och rättssäkert system, där hänsyn tas till den enskildas situation och behov.

Det skulle också bidra till att minska förövarens kontroll och stärka den våldsutsattas möjligheter att fatta beslut om sitt eget liv och sin säkerhet.

7. Begäran om bodelning senast 10 år efter äktenskapsskillnad

Roks är i grunden positiva till förslaget om att införa en tidsbegränsning för att minska möjligheten att använda bodelningsfrågor som ett obegränsad kontrollinstrument efter en separation. En sådan begränsning kan bidra till att motverka att rättsliga processer dras ut i tiden och utnyttjas som ett sätt att fortsätta utöva makt över våldsutsatta kvinnor.

Samtidigt anser Roks att utredningen inte i tillräcklig utsträckning har beaktat situationen för våldsutsatta kvinnor och barn i utformningen av förslaget. För att effektivt bekämpa mäns våld mot kvinnor och säkerställa att rättsprocesser inte bidrar till fortsatt våldsutövande, krävs ett tydligt fokus på att skydda den som är utsatt. Lagstiftning och rättsliga processer måste utformas så att de inte riskerar att förstärka redan existerande maktobalanser.

Att införa generella tidsramar i syfte att minska en viss typ av utsatthet riskerar att få begränsad effekt i praktiken. I stället finns en påtaglig risk att förövaren anpassar sitt våld genom att byta strategi. En tidsgräns i sig undanröjer inte de bakomliggande maktstrukturer som möjliggör kontroll och förtryck.

Det bör särskilt uppmärksammas att även en tidsgräns på exempelvis tio år kan utnyttjas av en förövare. Genom hot, skrämsel, ekonomisk kontroll eller fortsatt våld kan kvinnan hindras från att begära bodelning inom denna tidsperiod. På så sätt riskerar tidsbegränsningen att i praktiken befästa, snarare än motverka, hennes utsatthet.

För att komma till rätta med att rättsliga processer används som ett medel för kontroll krävs därför mer riktade lagstiftningsåtgärder. Roks anser mot denna bakgrund att utredningen borde ha analyserat behovet av en särskild undantagsregel för våldsutsatta makar även i detta sammanhang. En sådan regel skulle kunna bidra till ett mer rättvist och skyddande system, där hänsyn tas till den våldsutsatta kvinnan.

8. Nya verktyg för bodelningsförrättare

Roks är positiva till att utredningen har kommit fram till att bodelningsförrättare ska ges möjlighet att inhämta uppgifter från exempelvis banker och andra aktörer. Roks är också positiva till förslaget om att bodelningsförrättaren ska ha rätt att förelägga en make vite. Men anser att utredningen missat viktiga aspekter i förslaget.

- Kvinnojourernas erfarenheter att våldsamma män många gånger flyttar tillgångar till andra länder. Detta medför att många kvinnor tvingas betala betydande summor för att driva rättsliga processer utomlands. Mot denna

bakgrund behöver bodelningsförrättarens uppdrag även omfatta tillgångar som finns i andra länder.

- Bodelningsförrättarens uppdrag innefattar att ”verka för att makarna når en överenskommelse”. Ett problem med detta är att våldsutsatta kvinnor ofta, i många statliga processer vid separation, tvingas samarbeta och nå överenskommelser med sin förövare, vilket i många fall leder till att de inte får sin fulla rätt. Om en bodelningsförrättare har ett sådant uppdrag utan kunskap om mäns våld mot kvinnor, riskerar det att innebära att kvinnan fortsatt tvingas samarbeta med sin förövare. En sådan uppdragsbeskrivning förutsätter därför att det finns kunskap om mäns våld mot kvinnor för att den ska ge effekt utifrån utredningens syfte.
- Många våldsutsatta kvinnor utsätts för ekonomiskt våld i syfte att upprätthålla makt och kontroll över dem, vilket begränsar deras möjligheter att lämna relationen. Det är också vanligt att kvinnor saknar kännedom om skulder eller ekonomiska åtaganden, att de har hindrats från att arbeta heltid eller har tvingats skriva under avtal som innebär att egendom överförs till mannen. Våldsutsatta kvinnor har därför ofta begränsade möjligheter att betala för en bodelningsförrättare. Mot denna bakgrund anser Roks att bodelningsförrättare bör vara en del av domstolsväsendet och inte verka som privata jurister. Detta skulle dels möjliggöra att klagomål kan riktas mot hanteringen, betalas av staten och skapa bättre förutsättningar för att ställa krav på kompetens, inklusive kunskap om mäns våld mot kvinnor.

I detta ärende har Roks ordförande Adine Samadi beslutat.

Stockholm, 29 april 2026

Adine Samadi

Ordförande Roks